

Jordi CORNELLÀ-DETRELL

Literature as a response to cultural and political repression in Franco's Catalonia

Woodbridge: Thamesis, 2011, 225 p.

Un estudi com el de Cornellà-Detrell, calia. Ergo, calia revisar la narrativa catalana de postguerra a partir d'una òptica comprensiva fent ús d'una metodologia eclèctica que tingués en compte els vincles entre l'autor, els textos, el lector i el context socio-cultural. Cornellà-Detrell parteix d'una aproximació postmoderna als estudis literaris —en virtut de la qual una obra reescrita és una obra nova. A partir d'aquí, aplica un ampli utilatge metodològic (navegant, amb intel·ligència, entre els estudis de literatura catalana i l'aportació teòrica de la crítica anglòfona i francesa: estudis feministes, de gènere, postcolonials i postestructuralistes) a analitzar «how the dictatorship altered [...] [some writers'] literary and linguistic ideas and how these were expressed through writing.» (p. 3-4)

Subjectes, d'una banda, a la necessitat de crear una literatura que connectés amb el públic i, de l'altra, a l'imperatiu de preservar la llengua pròpia (no només en l'ús sinó també en la forma), els quatre autors analitzats per Cornellà-Detrell (Salvador Espriu, Xavier Benguerel, Sebastià Juan Arbó i Joan Sales) són l'exponent d'una generació que readapta part de la seva obra (escrita durant els anys 30, 40 i 50) al context de les dècades dels 60 i els 70. I això té lloc en un moment de progressiva obertura del règim i de creació d'una infraestructura editorial en català —un moment en què la literatura (i la llengua) assumien la funció de legitimar la identitat catalana.

Després d'introduir el marc social i cultural en què viuen els escriptors catalans durant els anys 60, Cornellà-Detrell estudia el procés de revisió de les novel·les *Laia* (1932, 1934, 1952, 1968), *El testament* (1955, 1963, 1967), *Tino Costa* (1947, 1968) i *Incerta glòria* (1956, 1969, 1971). En l'anàlisi es tenen en compte les variants d'aquest procés i es prenen en consideració tant la dimensió lingüística del canvi (pel que fa, sobretot, a la necessitat de crear una llengua col·loquial que no suposi un impacte amb el públic coetani) com la manera com aquestes variants signifiquen noves versions en la producció significativa d'aquests textos.

Així, explica l'autor, la reescriptura de *Laia* suposa una atenuació del tema sexual i una reducció de les referències paganes; *El testament* pot ser llegit com una al·legoria de la repressió franquista; *Tino Costa* mostra els esforços de Juan Arbó per integrar-se, mitjançant una obra fàcilment instrumentalitzable pel règim, al mercat oficial de postguerra; i la quarta (i darrera) part de l'obra de Sales («El vent de la nit») és interpretable segons les pautes de la literatura de temàtica «conspirativa». Pel que fa a la dimensió lingüística, les obres reescrites palesen la necessitat, per part dels escriptors, de crear un model de parla llegible (que obligava a bandejar part del

lèxic utilitzat en les primeres edicions de *Laia*, sintetitzar els passatges dialògics d'*El testament* i incrementar-los a *Incerta glòria*, o a eliminar alguns dialectalismes en benefici de la variant del català de Barcelona (a *Tino Costa*).

A més de crear una llengua literària flexible, que tingués en compte l'estàndard codificat per Fabra i estès durant els anys de la república, Benguerel, Espriu, Arbó i Sales desenvolupen unes ficcions on la llengua i l'estil han de permetre de camuflar determinades transgressions inadmissibles des de l'ortodòxia de la censura del règim (l'adulteri i la bruixeria, o les al·lusions al cos femení a *Laia*; el republicanisme i la repressió a *Incerta glòria*) tot manipulant la concreció espaciotemporal de la ficció (*Laia* té lloc al segle XIX, a pesar de la dimensió mítica del relat i la voluntat d'atorgar-li una dimensió col·lectiva). O bé, en el cas de *Tino Costa*, Arbó en concreta el cronotop a fi de vehicular un imaginari de valors tradicionals ideològicament innocu (que durant els anys 40, en plena autarquia, funciona i ven; però que durant els 60, i a desgrat de certes innovacions lingüístiques, orientades a la progressiva neutralització del discurs, quedà totalment obsolet).

Suggestiu, ben document i excel·lentment explicat, el llibre de Cornellà-Detrell deixa moltes propostes al calaix. Es podria aprofundir més en la situació del sistema editorial durant els anys 60, l'influx d'editors i col·legues (com Joan Sales o Joan Oliver) en l'obra de Benguerel, el debat crític al voltant de la funció de l'escriptor durant la postguerra endegat pel grup de Laye o el paper de la crítica i de les traduccions en la reescriptura d'aquestes obres. Podria ser, en aquest sentit, el punt de partida per a una recerca més àmplia, que compregui determinades qüestions (d'una certa controvèrsia) que mereixerien una anàlisi més detinguda i (sobretot) una aproximació comparatista que les dimensions (i l'abast) del llibre no permeten de tenir, i que hauria d'incloure, necessàriament, un enfocament intergeneracional (caldría alternar l'estudi de l'obra dels autors de preguerra amb els que emergeixen durant els 60).

De ben segur, un dels mèrits de l'anàlisi és la capacitat de conciliar la dimensió lingüística i literària, per a la qual cosa es val, d'antuvi, de les principals aportacions interpretatives fetes a les obres investigades. En fer-ho, certament, es poden cometre alguns excessos (considerar *El testament* com una al·legoria de la Catalunya sota el franquisme, implica, crec, fer una lectura esbiaixada del text, que conté referències explícites als anys 20, període que ocupa bona part de l'imaginari de les novel·les benguerelianes de postguerra). No totes les ficcions analitzades poden ser vistes com a representacions de la Catalunya reprimida pel franquisme, ni tots els escriptors assumiren una funció ètica equiparable a la d'Espriu (i això a pesar del compromís que, en graus i amb motivacions diversos, establiren amb la llengua i l'escriptura). Els quatre casos analitzats són, segurament, un exemple emblemàtic de la paradoxa (i les dificultats) de continuar sent vist (i representat) com a autors (barthesianament) *écrivables*, capaços de produir lectors actius. El treball formal que hi ha al darrere ho demostra. I l'anàlisi d'aquest treball permet de vindicar l'existència d'aquestes obres —el fet que, al marge de si, segons Blanchot, estan acabades o inacabades, són.

Maria Dasca
Universitat Pompeu Fabra